

Schutte, G.J.

*De zonen van Magato (Mokgatlhe Thethe, kgosi der Bafokeng)
in Delft. Een geschiedenis uit de Nederlands-Zuid-Afrikaanse
betrekkingen, 1887-1890*

Amsterdam: Suid-Afrikaanse Instituut 2007.
96 pp. ISBN 978-90-74112-27-7

Professor Gerrit Jan Schutte nam twee jaar geleden afscheid van de Vrije Universiteit in Amsterdam waaraan hij jarenlang verbonden was eerst als docent aan de leerstoelgroep Geschiedenis van de Nieuwe Tijd en later als bijzonder hoogleraar geschiedenis van het Nederlands protestantisme. Hij schreef een reeks van boeken en artikelen over uiteenlopende onderwerpen, zoals de geschiedenis van de Nederlandse republiek, de Verenigde Oost-Indische Compagnie (met bijzondere aandacht voor de Kaapkolonie), lokale geschiedenis (Graft, Hilversum, Marken) en de christelijk-sociale beweging.

Gerrit Schutte was ook zijn hele loopbaan in de weer met de geschiedenis van Zuid-Afrika en haar betrekkingen met Nederland. Dit stond natuurlijk niet los van zijn andere interesses. In de gereformeerde wereld, waar de huidige professor emeritus zeer actief is, had Zuid-Afrika een bijzondere plaats. Nederland had de loten van de Hollandse stam herontdekt in 1880 door de Transvaalse opstand tegen Groot-Brittannië. Nederland steunde de ontwikkeling van het Afrikanervolk en verwachtte er een Nieuw Nederland. Dat gold zeker voor de Vrije Universiteit die na 1900 een belangrijk deel van de Afrikaner-leiders opleidde. De wegen van Zuid-Afrika en Nederland liepen, vooral na 1960, steeds verder uiteen; ook de gereformeerde wereld bleef hierover verdeeld. De Zuid-Afrikaanse publicaties van Gerrit Schutte – zoals *Nederland en de Afrikaners: adhesie en aversie* (1986) – blijven een belangrijke en kritische bestandopname van de toenmalige situatie.

Met het boekje *De zonen van Magato (Mokgatlhe Thethe, kgosi der Bafokeng) in Delft. Een geschiedenis uit de Nederlands-Zuid-Afrikaanse betrekkingen, 1887-1890* (uitgegeven in de pamfletreeks van het Suid-Afrikaanse Instituut in Amsterdam) presenteert Gerrit Schutte een gebeurtenis die allang aan de vergetelheid is toevertrouwd. Zijn verhaal gaat over de hoofdkapitein van Bafokeng – een stam die in de jaren tachtig van de negentiende eeuw rond de 3000 mensen omvatte – die zijn zonen, Bloemhof en Paul, naar Nederland stuurde. De doelstelling van hun

verblijf was “een eenvoudige goede Hollandsche opvoeding bekomen, lezen, schrijven en later wat Engelsch. Een van hen hoopt kapitein, de ander zendeling te worden” (Schutte 2007: 27).

Toen die twee jongens in 1887 in Nederland aankwamen waren ze 14 en 18 jaar oud. Ze waren ook de eerste Zuid-Afrikaanse zwarte studenten in Nederland. Hun gastheer, dominee Leendert van der Valk, beschreef hen als gehoorzaam en leergierig. Overigens was er sprake van wederzijdse belangstelling: ook van der Valk leerde hun taal (SeTswana) gedeeltelijk kennen. Het Delftse studieverblijf van beide broers werd in oktober 1890 onderbroken omdat kapitein Mogato ernstig ziek was en wilde dat zijn zoons bij de eerste de beste gelegenheid naar huis kwamen. Voor hun vertrek naar Zuid-Afrika werden beide jongens nog gedoopt.

Wat in het hele verhaal van Schutte van belang schijnt te zijn, is vooral het feit dat het Nederlandse verblijf van de zonen-Mogato in opdracht van de Transvaalse staatspresident werd geregeld. Daarmee herschrijft Schutte oudere vertellingen over de relatie tussen Kruger en de zwarte bevolking, vertellingen die “natuurlijk sterk gekleurd zijn door koloniale vanzelfsprekendheden. Kruger was een beschaafde, goedgehartige maar zo nodig ook strenge vader, en Magato een goedwillende barbaar, kind in verstand en boosheid. De werkelijkheid was uiteraard anders” (Schutte 2007: 37). Uit Schuttes historische reconstructie blijkt dat Kruger, die enerzijds veel “onbeschaafde Kaffers” gewapenderhand leerde het gezag van de regering van de Zuid-Afrikaanse republiek te erkennen, anderzijds naar een meer positieve gezindheid jegens de Transvaalse staat onder de zwarte inwoners streefde. Het paternalisme ging bij hem gepaard met zijn religieuze achtergrond, maar dat betekende echter ook verantwoordelijkheid dragen voor de Transvaalse onderdanen. De educatieplannen voor de beide zoons van Magato kunnen dus gezien worden als een poging om de anti-Afrikaner houding te laten veranderen. Vooral de Engelse “zwarte legende” (met reisverslagen van John Barrow als voorbeeld) schilderde de Boeren als slavenhouders en onderdrukkers. Schutte benadrukt het feit dat Kruger die twee jongens naar Nederland stuurde ondanks bezwaren in eigen gelederen. Sommige van zijn medewerkers dachten namelijk dat “geleerde Kaffers gevaarlijk zijn; zij verliezen hun bijgeloovigen eerbied voor de blanke man” (Schutte 2007: 61). Bovendien waren Kruger en Magato bevriend. Ze woonden niet ver van elkaar. Kruger sprak SeTswana en onderhield goede relaties met zijn zwarte buurman. Bij gelegenheid dronken ze samen *kafferbier* en zelf-gestookte brandewijn, *mampoer*.

Toen Gerrit Schutte reeds klaar was met zijn onderzoek naar Magatos studieverblijf in Nederland, werd hij door een lezer van zijn zopas verschenen boekje erop gewezen dat het verhaal over twee “kaffervrienden Paul en Bloemhof” die “werkelijk in Nederland zijn geweest” door een zekere J.B. Schuil werd

neergeschreven en onder de titel *De Artapappa's* in 1920 werd uitgegeven.¹ Deze mengeling van historie en fictie werd zelfs zo populair dat in 1979 al de dertiende druk verscheen, waarop nog eens een herdruk in 2005 volgde. Gerrit Schutte heeft met zijn bijdrage historie van fictie gescheiden en aangetoond dat een gemeenschappelijke geschiedenis van Nederland en Zuid-Afrika “geen puur blank onderonsje was” (Schutte 2007: 9).

Paweł Zajas

Adam Mickiewicz Universiteit, Poznań
University of Pretoria (*research fellow*)

¹ De gehele tekst van het boek is beschikbaar op de website van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (dbnl), onder http://www.dbnl.org/tekst/schu012arta01_01/index.htm (bezocht 04/2008). Zie ook: Olf Praamstra. 2008. “De echte Artapappa’s – een waargebeurde verhaal.” *Maandblad Zuid-Afrika* 2: 40-41.